

NIČENÍ SOCH

HELENA ČÍŽINSKÁ

Po zdvořilé výzvě v době letních prázdnin v roce 2021, abych už konečně probrala obsah jedné skříňe ve své bývalé kanceláři na pražském územním pracovišti NPÚ, Na Perštýně, kterou jsem před lety opustila odchodem do důchodu, jsem se zahanbeně pustila do třídění starých materiálů. Při této příležitosti jsem našla leccos zajímavého, na co jsem už mezitím pozapomněla. Také např. složku nadepsanou „Ničení soch“.

Znovuobjevená složka obsahovala novinové výstřižky dokumentující řádění Tálibánu v Afghánistánu v letech 2001–2002, kdy byly kromě tisíců zničených soch odštěleny i obří sochy Buddhů z 3. a 5. století, což vyděsilo celý tehdejší kulturní svět. Zatím nevíme, jak se Tálibán bude po svém nedávném návratu k moci nově chovat k památkám. Doufejme, že už kultivovaněji... Dále byly ve složce nalezeny kopie osmi zajímavých dopisů ze spisovny pražských památek z let 1962–1969. Jejich četba rozhodně nevzbuzuje dojem, že se jedná o dobu začínajícího až probíhajícího „pražského jara“.¹

Dokument, kterým zřejmě odbor školství a kultury NVP² zadal tehdejšímu Středisku státní památkové péče a ochrany přírody hl. m. Prahy (SSPPOP, dnes NPÚ ÚOP v Praze) úkol zaměřit se na pražské veřejné sochy a pomníky z politického hlediska, bohužel nemáme k dispozici. Stejně tak dopis z 2. května 1962, kterým se SSPPOP po vytipování dvou děl obrátilo na Historický ústav ČSAV a na Ústav dějin KSČ, jemuž dva navržené obětní beránci zřejmě nestačili. Jejich reakce se však dochovaly:

Ústav dějin Komunistické Strany Československa
Praha 1-Staré Město, Rytířská č. 31
Čj.: S1575/Č/ba

4. 5. 1962

Středisko státní památkové péče
a ochrany přírody
do rukou s. Šperlinga
Praha 1, Malé nám. 13

Vážení soudruzi!

K vašemu dopisu ze dne 2. tm., čj. 1368/62 sdělujeme, že bychom velmi neradi jen náhodně určovali nevhodnost některých soch a pomníků na veřejných prostranstvích hlavního města Prahy.

Domníváme se, že by bylo možné vytvořit komisi, která by provedla průzkum a předložila své návrhy. Jsme ochotni na tomto úkolu spolupracovat.

Se soudružským pozdravem
Jiří Čech
organizační tajemník

¹ Složka „Ničení soch“ je nyní uložena ve spisovně pražského pracoviště NPÚ (Spisovna NPÚ ÚOP PR). Všechna následující citovaná čísla jednací, pokud není uvedeno jinak, pocházejí z této složky nebo ze složek příslušných čp. a vznikla činností institucí předcházejících dnešnímu NPÚ ÚOP v Praze: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody hl. m. Prahy (SSPPOP, 1960–1963) a Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody (PSSPOP, 1963–1988).

² Národní výbor hl. m. Prahy, dnes Magistrát hl. m. Prahy.

Československá akademie věd
Historický stav
Praha 1, Jiřská 3
Č.j. 2078/62

15. května 1962

Středisko státní památkové péče
a ochrany přírody hl. m. Prahy
Malé nám. 13
Praha 1

Vážení soudruzi,

k Vašemu dotazu čj. 1368/62 z 2. t. m. sdělujeme, že proti odstranění sochy sv. Jana Nepomuckého v Košířích a Heroldova památníku ve Vršovicích nemohou být vzneseny námitky historicko-politické. Souhlasíme proto s odstraněním obou těchto památek za předpokladu, že budou uloženy podle své umělecké hodnoty. Pokud jde o naše další návrhy a dobrozdání v otázce nevhodných pomníků na území hl. m. Prahy, očekáváme, že nám poskytnete potřebné materiály, abychom mohli zaujmout vlastní stanovisko.

J. [Jaroslav] Cesar
vědecký tajemník Historického
ústavu ČSAV

Pravděpodobně rukou tehdejšího ředitele památkářů Aloise Louly je připsáno pro Ivana Šperlinga:
s. Šperling

Prosím o zaslání seznamu veř. plastik na území Velké Prahy na ČSAV podle jejich žádosti, resp. domluvy, že by event. mohli sami u nás seznam vidět a zde si udělat poznámky. Seznam ovšem by potřeboval revizi administrativní, je neuspořádaný. [Nečitelný podpis] 17/5. 62

SSPPOP hl. m. Prahy shrnuje:

[Čj.:] 1368/62

Praha, vyřazení plastik na území hl. m. Prahy
Odbor školství a kultury NVP,
Staroměstské nám. 4, Praha 1

12. června 1962

K úkolu přešetření všechny veřejné sochy a pomníky na území hl. m. Prahy po stránce vhodnosti jak historické, tak i politické, a zda mohou býti nadále součástí výzdoby Prahy, hlavního města socialistického státu, dáváme toto vyjádření:

po stránce památkové navrhujeme odstranění sochy sv. Jana Nepomuckého u Cibulky v Košířích, neboť tato plastika je velmi zchátralá a není tak výtvarně hodnotná, aby byla převezena do lapidária nebo dokonce pořizována její kopie. Dále navrhujeme odstranění Heroldova památníku ve Vršovicích.

S uvedenými návrhy souhlasil i Historický ústav ČSAV, jež jsme se dotázali na vyjádření zvláště ním připisem. Ústav dějin KSČ nezaujal k naší žádosti rozhodující stanovisko.

Ředitel:
A. Loula, v. r.

Obr. 1. Praha 10-Vršovice, Heroldovy sady. Pomník udělení městských práv Vršovicím, současný stav (foto P. Havlík, 2023).

Vršovický památník

Heroldova památník ve stejnojmenných sadech v Praze 10-Vršovicích, který ani dnes není kulturní památkou, se naštěstí tento ortel nedotkl (obr. 1).³ Historie místa, jak to bývá v Praze na každém kroku, stojí za připomenutí. Na místě dnešních Heroldových sadů se původně od 14. století rozkládala vinice s dvorem, v letech 1328–1363 v majetku řádu německých rytířů (ŠPLÍCHAL 1902, 15, 21, 24, 389–390). Na významu tato oblast Vršovic získala až v 19. století, kdy viniční usedlost zvanou Špendlíkářka i s velkým pozemkem zakoupil v roce 1842 Jindřich (Enrico) Rangheri s podnikatelskými úmysly. K usedlosti dal tento syn italského obchodníka s hedvábím v následujících dvou letech přistavět manufakturu na zpracování hedvábí s prostory pro chov bource morušového a na pozemku založil morušový sad. Po Rangheriho smrti v roce 1857 manufaktura zanikla a dědici usedlost prodali Vincenci Schnitzrovi. Od jeho ženy Marie ji získali manželé Žabkovi, kteří v letech 1866–1868 zadali arch. Václavu Veselému (* 1818 Vršovice – † 1892 Praha; VLČEK/ZAHRADNÍK ET AL. 2023, 965) přestavbu objektu. Ten byl roku 1874 ještě zvýšen o patro a doplněn nárožními věžičkami, čímž se stal dominantou obce. Od roku 1877 zde následně hospodařili dva drobní zemědělci, jejichž pozemky v roce 1882 odkoupila obec Vršovice a zřídila zde veřejné sady, pojmenované po svém tehdejší starostovi a významném politikovi Josefu Heroldovi. V usedlosti byla zřízena škola a opatrovna.

Vršovický zámeček čili Rangherka byl v letech 1899 a 1900 znovu přestavěn arch. Antonínem Turkem do současné neorenesanční podoby se štíty a centrální věží. Po rekonstrukci chátrajícího objektu v letech 2010–2014 byl předán k užívání seniorům, velká síň slouží svatebním obřadům a vítání občánků m. č. Praha 10.

Nedaleký památník ve tvaru obelisku stojící v západní části sadů připomíná, že zásluhou starosty Josefa Herolda byly Vršovice 19. července 1885 povýšeny na městec (v dnešní terminologii městys; obr. 2A). Později, už v novém století, se roku 1902 staly městem a v roce 1922 byly včleněny do Velké Prahy jako Praha XIII (obr. 2C; ŠPLÍCHAL 1902, 403–408; VÝRUT 1998, 24–26; BRONCOVÁ ET AL. 2006, 21; KŘÍŽOVÁ 2009, 20–21; *sine* 2010b online; SLIMEJS 2011a online; POLÁK/BRONCOVÁ 2014, 15, 24–25, 72–73, 102, 147; POTUČEK 2014, 88; KAŠPAR/SVOBODOVÁ/PRIX 2017; SVOBODOVÁ/TISCHEROVÁ 2017, 1102, 1152; RYBAŘÍK 2018, 141–142).

Josef Herold (* 22. 10. 1850 Vršovice – † 4. 5. 1908 Královské Vinohrady), starosta obce v její klíčové dějinné etapě, byl mimořádně úspěšným politikem a řečníkem. Pocházel z rodiny řezníka, bezprostředně po maturitě na pražském piaristickém gymnáziu roku 1869 založil ve Vršovicích Besedu a Sokol, v roce 1874 dokončil studium práv a už o rok později byl zvolen do zastupitelstva ve Vršovicích. Od roku 1880 vedl na Vinohradech svou vlastní právnickou kancelář. V roce 1883 vstoupil do „vysoké“ politiky jako poslanec českého zemského sněmu, kde působil za mladočechy až do své smrti. V letech 1884–1886 byl starostou Vršovic, od roku 1890 starostou Vinohrad. Do říšské rady byl zvolen v letech 1888, 1891, 1897, 1901 a 1908. Postupně se vypracoval na ředitele Zemské banky a banky Slavie. Jako intendant Královského českého divadla a člen ředitelství Pražské konservatoře byl činný i na kulturním poli (ČERMÁK 1897; TRAUB 1933; *sine* 1959; SLIMEJS 2011b online; BRONCOVÁ/POLÁK 2018a online; ČIHAŘ 2023, 7).

Heroldovu bustu pro hrobku č. 14-48 v arkádách Vyšehradského hřbitova, osazenou na vysokém pilíři, vytvořil sochař Antonín Popp (* 30. 7. 1850 Praha – † 10. 6. 1915 Praha), jeden z nejžádanějších umělců své doby (TOMAN 1950). Po Heroldově smrti byla na jednom ze dvou sousedících domů, které dal v roce 1892 postavit v dnešní Francouzské ulici, čp. 593/XII, v úrovni 1. patra odhalena jeho výšková bronzová pamětní deska, taktéž dílo sochaře Antonína Poppa. Politikovo poprsí z levého profilu je zachyceno v poměrně vysokém reliéfu, zasazeném do rámu s bohatým květinovým festonem. Nápis ve středu desky říká: ZDE ŽIL A ZEMŘEL / SLAVNÝ POLITIK / A VŮDCE ČESKÝ JUD. JOSEF HEROLD / * 1850 † 1908 / POLITICKÝ SPOLEK / NEZAPOMENUTELNÉMU / SVÉMU STAROSTOVI (BALÁČEK/ČIŽINSKÁ 2006; POLÁK 2021 online).

Další pamětní deska Josefa Herolda byla osazena na vstupním schodišti tehdejší vršovické Občanské záložny. Současnou budovu České spořitelny na jejím místě, čp. 67/XIII na dnešním Vršovickém náměstí 8, postavenou podle návrhu arch. Antonína Balšánka v letech 1911–1913, vyzdobili přední secesní umělci (HULÍKOVÁ 2017, [3]). Vpravo instalovaná velká deska z sucho-mastského (?) mramoru nese nápis: K UCTĚNÍ PAMÁTKY / SLAVNÉHO RODÁKA / JUD. JOSEFA HEROLDA / A OSTATNÍCH / SPOLUOBČANŮ / KTEŘÍ V ROCE / 1888 / DALI ZÁKLAD TOMUTO / ÚSTAVU / „V HOSPODÁŘSKÉM / ROZKVĚTU / SÍLA NÁRODA“. Deska je zasazena

3 Podle výpovědi několika vršovických pamětníků zůstal památník vždy na místě.

Obr. 2. Praha 10-Vršovice, Heroldovy sady. Pomník udělení městských práv Vršovicím. **A** – detail pamětní desky (foto P. Havlík, 2023); **B** – bronzový originál znaku městce Vršovice z roku 1885, uchovaný na ÚMČ Praha 10 (foto M. Ezechel, 2024); **C** – pomník na dobové fotografii (převzato ze ŠPLICHAL 1902, 408); **D** – severní strana se znakem (foto Antonín Alexander, 14. 8. 1942 © Archiv hlavního města Prahy, Sbírka fotografií, sign. I 4179).

Obr. 3. Praha 10-Vršovice, čp. 67, Vršovické náměstí 8. Pamětní desky na schodišti budovy České spořitelny. **A** – pamětní deska Josefa Herolda, **B** – deska na paměť zbudování Občanské záložny v letech 1911–1912, jejich představitelů a stavitelů (foto P. Havlík, 2023).

do bronzového květinového rámu od Josefa Pekárka, nahoře doplněného politikovou hlavou z profilu doleva v kruhovém reliéfu a dole alegorií Peněznictví v obdélném rámu, ztvárněnou jako poprsí ženy, která z natažené levé ruky sype mince (obr. 3A). Protějšková deska vlevo z téhož mramoru pak připomíná jména těch, kteří se zasloužili o zbudování této záložny, a je nahoře doplněna výškovým reliéfem s alegorií Práva, které zobrazuje polopostava ženy s *fascies cum securi* v pravé ruce. Dole je v poli na šířku zobrazen Merkur (Hermés) s typickou okřídlenou helmou, držící v natažené pravé ruce *caduceus* – okřídlenou hůl obtočenou dvěma hady (obr. 3B).

Vraťme se však k Heroldovu památníku poblíž Vršovického zámku. Útlý komolý čtyřboký jehlan z hořického pískovce, který v roce 1885 pořídila místní Měšťanská beseda, vytvořili Josef a František Ducháčkoví⁴ (ŠPLÍCHAL 1902, 407; RYBAŘÍK 2018, 142). Obelisk na odstupňovaném

4 Bratři František a Josef Ducháčkoví prováděli ve své vinohradské dílně většinou návrhy významných sochařů podle modelů. Mj. vytvořili roku 1883 z hořického pískovce pomník bratranců Veverkových podle návrhu Josefa Strachovského pro Pardubice a pro Rybitví (ČAHA 2015 online). V letech 1894–1895 firma (tehdy se již, po úmrtí Josefa a zřejmě po příchodu Floriána Ducháčka, psala *Bratřenci Ducháčkoví*) vytesala sochu sv. Jana Nepomuckého na Vyšehradě na objednávku probošta kolegiální kapituly Mikuláše Karlacha podle statue z Karlova mostu od Jana Brokofa (LIPRT 2016 online). Bratři František a Josef vysekali podle modelů Josefa Václava Myslbeka přímo na Palackého mostě sousoší *Lumír a Píseň* (1887–1888), po smrti Josefa pak František Ducháček s pomocníky vytesal i sousoší *Libuše a Přemysl* (1889–1890; BRONCOVÁ/POLÁK 2018b online; RYBAŘÍK v tisku). Dosud neúplnější údaje o jejich životě nebo vzdělání uvádí nově Pavel Zahradník (VLČEK/ZAHRADNÍK ET AL. 2023, 187–188). Josef Ducháček zemřel 12. března 1889, jeho bratr František 20. srpna 1899.

soklu zdobí znak Vršovic z bronzu. Podle původní nejasné fotografie ze Šplíchalovy obsáhlé publikace byl znak níže doplněn zkříženými ratolestmi. Další tři strany jehlanu zřejmě nesly vysvětlující nápisy bronzovými písmeny v ozdobném rámu, které byly později vyměněny za bronzové desky s plastickými, pravděpodobně totožnými nápisy, jak se zdá ze snímku z roku 1942 (obr. 2D): NA PAMĚŤ / POVÝŠENÍ OBCE / VRŠOVICKÉ NA MĚSTEC / R. 1885 ZA ÚŘADOVÁNÍ STAROSTY / OBCE // J.U.DR. J. HEROLDA VĚNOVÁNO / MĚŠŤANSKOU BESEDOU / VE VRŠOVICÍCH / R. 1885. Podle Šplíchalových *Pamětí* se původně počítalo s jiným řešením: „Jelikož zub času i ruka mnohá setřely písmena vypouklá, budou zrušena a znovu dovnitř vsekána.“ (ŠPLÍCHAL 1902, 408)

Za totality park nesl jméno sady Naděždy Konstantinovny Krupské, po sametové revoluci mu byl vrácen původní název. Podle záznamu v kronice Prahy 10 (EZECHEL 2006, 49) došlo v dubnu roku 2006 k poškození památníku, který byl v té době v poměrně neutěšeném stavu (obr. 4A). Všechny desky kromě znaku byly neznámým pachatelem odcizeny. Ještě téhož roku, v době od srpna do listopadu, byl památník obnoven⁵ (obr. 4B). Dnes jsou na něm osazeny kopie desek z pryskyřice. Znak (obr. 2B) se podařilo zachránit a je uložen na Úřadu m.č. Praha 10 ve Vínohradské ulici čp. 3218 (POLÁK/BRONCOVÁ 2014, 102).

Obr. 4. Praha 10-Vršovice, Heroldovy sady. Pomník udělení městských práv Vršovcům. **A** – stav před poškozením (foto M. Ezechel, 2004; archiv m.č. Praha 10); **B** – stav po restaurování (foto archiv m.č. Praha 10, 2006).

⁵ Sdělení kronikáře Michala Ezechela z odboru kultury a projektů ÚMČ Praha 10 z 10. 11. 2021, kterému děkuji za důležité informace a za poskytnuté fotografie. Restaurátorská zpráva není k dispozici, jméno restaurátora zatím neznáme.

Obr. 5. Praha 5-Košíře, čp. 118, usedlost Cibulka. Socha sv. Jana Nepomuckého, současný stav (foto P. Havlík, 2023).

Obr. 6. Praha 5-Košíře, čp. 118, usedlost Cibulka. Socha sv. Jana Nepomuckého u hlavního vstupu do parku Cibulka (foto T. Vojta, říjen 1924, © Archiv hlavního města Prahy, Sbírka fotografií, sign. I 4596).

Sv. Jan Nepomucký v parku Cibulka

Osud druhé vytipované sochy, sv. Jana Nepomuckého v parku košířské usedlosti Cibulka, byl mnohem dramatičtější (obr. 5). Tato usedlost v Praze 5-Košířích, čp. 118, U Cibulky 1, stojí na místě, kde se od 14. století rozkládaly vinice kolem dědičného dvora pána královské kuchyně Karla IV. Jindřicha Náze (KOMEDOVÁ 2009, 9–12).⁶ Jméno usedlosti je odvozeno od rodiny Cibulkovských z Veleslavína, kteří ji vlastnili v 15. století. Nejvýznamnějším majitelem Cibulky, který dal barokně upravenou usedlost klasicistně přestavět a zaplnit rozlehlý park mimořádnými sochařskými díly, byl emeritní pasovský kníže-biskup Leopold Leonhard Raymund hrabě Thun-Hohenstein (* 1748 Děčín – † 1826 Košíře u Prahy), který zde žil od roku 1817 do své smrti.

Postava sv. Jana se svým religiálním motivem⁷ vymyká ostatní sochařské výzdobě parku, kterou tvořily postavy z antické mytologie nebo méně běžné figury Čiňanů a Čiňanek. Sv. Jan zde nepochybně našel své místo proto, že tudy původně protékal Motolský potok. Tradičně pojatou pískovcovou sochu světce s křížem v náručí, umístěnou u vchodu do parku při ulici Nad Hliníkem, vytvořil sochař Václav Nedoma (* 1788 Kosmonosy – † 1833 Praha) v roce 1818⁸ (obr. 6). Biskup Leopold Thun byl známý svým dobrým vztahem k personálu své domácnosti, na každého jmenovitě pamatoval dokonce i ve své závěti. Pro chudé ustanovil příspěvek, který jim o svátku sv. Jana u této sochy rozdával místní duchovní (HECKMANN 2022, 129).

Socha je osazena na střední zvýšené části trojdílného soklu, který nese poškozený biskupský znak pána domu; nápis pod erbem se nedochoval. Postranní nižší části soklu zdobí ležaté kuželky s převýslými festony, převázanými mašlemi, na přední straně jsou torzální, ještě však dobře čitelné reliéfní výjevy ze svět-

telné reliéfní výjevy ze světceva života kopírující scény z podstavce statue Jana Brokofa na Karlově mostě – *Zpověď královny Žofie a Svržení světce z mostu do Vltavy*. Po stranách sochy jsou symetricky umístěné pultíky dvou protějškových pískovcových klekátek. Pozadí sochy tvoří zídka, porostlá břečtanem, která je zároveň součástí široké horní podesty, k níž vede dvouramené schodiště s nástupními naznačenými sloupky, zdobenými spirálou.⁹

K likvidaci sochy sv. Jana Nepomuckého sice také nedošlo, ale bylo s ní značně nepietně zacházeno. Z fotografie z roku 1967 (obr. 7) vyplývá, že není na svém místě. Další snímek z roku 1969 (obr. 8) dokládá zuboženou sochu bez hlavy v trávě vedle zaparkovaného auta. Tentokrát, po sedmi letech, už památkáři samozřejmě sochu chrání a opakovaně¹⁰ vyzývají Český fond výtvarných umění, aby bylo neprodleně zahájeno restaurování sochy, kterou sochař Bělohradský neoprávněně odvezl do myslivny v Podhájí, kde na ní bylo dokonce štípáno dříví. V opačném případě pražské středisko památkové péče hrozí právním postihem. Právní oddělení píše 9. ledna 1970¹¹ témuž Českému fondu výtvarných umění: „V roce 1964 bylo zadáno akad. sochaři Tintěrovi restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého z areálu usedlosti Cibulka. Tento opravu sochy předal akad. sochaři Bělohradskému, který podle našeho názoru bezdůvodně ji přemístil do hájovny v Podhájí a podle našich informací těžce poškodil. K restaurování tohoto díla už nedošlo a socha do dnes leží v dezolátním stavu na dvorku hájovny. Trváme na splnění zadané

6 V bakalářské práci Šárky KOMEDOVÉ (2009) na KTF UK pod vedením prof. Jiřího Kuthana je uvedena dostupná literatura. V nedávné době se usedlostí zabývala Irmhild HECKMANN (2020, 34; 2022, 140). Tyto práce revidovaly některé chybné údaje z dosavadní encyklopedické literatury.

7 Postavy dvanácti apoštolů, uváděné pouze Václavem Vítiněm v roce 1923 (KOMEDOVÁ 2009, 20, 75), jsou sporné.

8 Socha byla původně signována a sochaři Nedomovi bylo podle účetního záznamu z 20. října 1818 vyplaceno 220 zl. ve stříbre za postavu světce, 120 zl. za povrchovou úpravu a 24 zl. za dopravu (PETROVSKÝ 1986, 218).

9 Fotografie sochy sv. Jana Nepomuckého z roku 1924 otiskla ve své publikaci Eva MALÁ (2019, 21).

10 Čj. 4328/68, 1089/69 a 3596/69.

11 Čj. 57/70-práv.

práce a nehodláme přijímat další výmluvy, tím méně odmítáme jakékoliv svalování viny na jiné organizace, případně na naše Středisko.“ Dopis je podepsán ředitelem Zdislavem Buřivalem.

Ačkoli Dílo, podnik Českého fondu výtvarných umění, odpovídá obratem 14. ledna 1970,¹² že není schopno do určené lhůty sdělit termín opravy sochy, brzy následuje dopis z 2. února 1970,¹³ podepsaný vedoucím střediska Výtvarná služba, dr. Jiřím Sluštickým, kde se oznamuje, že tato práce bude realizována v rámci vysokoškolského studia pod vedením ak. soch. Vladislava Turského (*8. 10. 1920 Praha – †10. 1. 1984 Praha) ve škole prof. Kavana, rektora Vysoké školy UMPRUM ještě v letošním roce. S tímto řešením památkáři pochopitelně souhlasili.

Jenomže již 19. července 1971¹⁴ akad. sochař a restaurátor Otakar Marcin (*1. 4. 1937 Praha) upozorňuje pražské středisko na vandalismus, který je, bohužel, do dnešní doby běžným jevem v podobně nehlídaných rozlehlých parcích: „V loňském roce jsme prováděli rekonstrukci plastiky sv. Jana Nepomuckého v Praze 5, Na Cibulce. Práce byla řádně provedena a zkolaudována uměleckou komisí SČVU. / 18. 7. 1971 jsem zjistil, že plastika byla opět vandalsky ničena. Na nejméně 30 místech je relief plastiky násilně poškozen, pravděpodobně házením kamene. Nejvíce je poškozena nově rekonstruovaná hlava plastiky, levá ruka, kde jsou uraženy 3 prsty a z 80 % rekonstruovaná hlava Krista na kříži. / Doufám, že učiníte náležité kroky k zjištění škody a k právnímu postihu viníků.“ Právníci pražských památkářů předali stížnost Obvodnímu oddělení Veřejné bezpečnosti v Praze 5 až 11. listopadu 1971.¹⁵

Následujícího roku, 26. září 1972,¹⁶ upozorňuje obvodní konzervátor pro Prahu 5 Josef Krušina (*3. 12. 1897 Trpín – †2. 12. 1983 Praha), že zemní úpravy po položení vodovodního potrubí vedoucího z vodárny Na Vidouli do Motolského potoka nebyly dokončeny, nasypaný terén zakryl klekátko u sochy sv. Jana Nepomuckého a způsobuje vlhnutí sochy. Dále píše, že děti poškozují sochu volně ležícími kameny.¹⁷ Památkáři tuto stížnost postoupili 21. listopadu 1972¹⁸ podniku Vodní stavby Praha (se sídlem Jankovcova 63, Praha 7-Holešovice). Podle sdělení *pro domo* památkáře Ing. arch. Miloše Krumla z 8. prosince 1972 byl následně prostor kolem sochy upraven velmi uspokojivě. O restaurování poškozené sochy však nebyla nalezena žádná zpráva.

Obr. 7. Praha 5-Košíře, čp. 118, usedlost Cibulka. Místo, kde stávala socha sv. Jana Nepomuckého (foto J. Jiroušková, 1967, NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy).

Obr. 8. Praha 5-Košíře, čp. 118, usedlost Cibulka. Pohozená socha sv. Jana Nepomuckého (foto Z. Helfert, 1969, NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy).

¹² Čj. 264/70.

¹³ Čj. 568/70.

¹⁴ Čj. 3717/71.

¹⁵ Čj. 3717/71-práv.

¹⁶ Čj. 5772/72.

¹⁷ Článek Pavla Zahradníka a Viktora Kovaříka (ZAHRADNÍK/KOVAŘÍK 2021, 126–127, 129–130, 139, 141, 143) nás bohatě seznamuje s neustálým vandalstvím, které se v srdci Prahy (nikoli v odlehlém předměstském parku) projevovalo od 19. po 1. polovinu 20. století. Udivující jsou okolnosti, že sousoší ničili děti i dospělí v dobách, kdy víra, výuka náboženství a vedení k úctě k sakrálním památkám byla samozřejmostí.

¹⁸ Čj. 5772/72.

Při pohledu na dobře vyhlížející sochu s okolím na fotografii z roku 1972 (obr. 9) můžeme nabýt dojmu, že se ji podařilo restaurovat.

Avšak konzervátor J. Krušina sděluje dopisem ze 7. února 1974,¹⁹ že „při úpravě cesty v blízkosti sochy sv. Jana v areálu přírodního parku Cibulky byl válcem poškozen podstavec sochy. Levý roh podstavce byl ulomen. Poškození provedl řidič Stavby silnic a železnic, závod 3, Revoluční 16.“ Právní oddělení

Obr. 9. Praha 5-Košíře, čp. 118, usedlost Cibulka. Obnovená socha sv. Jana Nepomuckého (foto J. Janatková, 1972, NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy).

pražského střediska vyzvalo dopisem z 1. března 1974²⁰ podnik Stavby silnic a železnic, aby zadalo opravu uraženého rohu podstavce v rozsahu 20 × 20 × 10 cm družstvu Kámen, sídlem Hálkova 1, Praha 2. Tento podnik však v odpovědi z 8. března 1974²¹ požaduje po památkářích SPZ vozidla, které památku poničilo, a jméno řidiče. Nakonec uzavírá: „Dále vás upozorňujeme na to, že pojistné podmínky a způsob likvidace škod nám nedovolují, abychom sami objednávali opravy a platili námi poškozené věci. Je nutné, abyste opravu sami objednali a zaplatili. / Na základě faktury a rozpisu prací, které nám zašlete a jež předložíme pojišťovně, vám budou veškeré náklady vynaložené na opravu uhrazeny. / S pozdravem Míru zdar!“ Podpis nečitelný.

Sv. Jan se dočkal restaurování až v roce 1976. Podle *Zprávy o prohlídce restaurovaného díla* z 25. listopadu 1976 měli akademičtí sochaři Otakar Marcin a Jan Trtílek (* 16. 12. 1938 Brno) ještě v dalším roce provést sjednocení tmelů na soklu a barevnou úpravu plastiky. Kolaudace proběhla až 27. června 1978.²²

V současné době je světcova socha sice na svém místě, ale nese stopy po spreji a snaze o jeho odstranění (obr. 10). Na klerice se uvolňují tmely, erb na soklu byl poměrně nedávno poničen, na profilaci se objevuje mech. Kamenné prostranství před sochou, stažené železnými kramlemi, je otlučené, zábradlí schodiště je rozpukané.

Zchátralou usedlost Cibulku zakoupila v roce 2021 Nadace rodiny Vičkových, která už započala se záchrannými pracemi, aby zde bylo možné v roce 2026 otevřít Centrum dětské paliativní péče a stacionárního hospice.²³ Okolní park s různorodými stáťkami zůstává v majetku hlavního města Prahy, nicméně díky takovému sousedství a viditelným renovačním pokrokům v parku v posledních letech můžeme doufat, že i socha sv. Jana Nepomuckého, který nás vítá u vchodu do areálu, bude v bezpečí.

¹⁹ Čj. 992/74.

²⁰ Čj. 992/74-org. práv.

²¹ Čj. 1538/74.

²² Čj. 4286/78. – Další restaurátorské zprávy nebyly v dokumentačních fondech NPÚ Praha nalezeny.

²³ Na projekt obnovy a přestavby Cibulky už proběhlo v roce 2021 výběrové řízení, v němž zvítězilo studio Petr Hájek Architekti (ČEPIČKÝ 2022 online).

Obr. 10. Praha 5-Košíře, čp. 118, usedlost Cibulka. Socha sv. Jana Nepomuckého se schodištěm, současný stav. **A** – celek, **B** – detail (foto P. Havlík, 2023).

Ztracený sv. Jan Nepomucký z Kolčavky

Ještě jedna pražská socha sv. Jana Nepomuckého byla ve hře ohledně chystaného odstranění, tentokrát však v Praze 9-Libni před usedlostí Kolčavka, čp. 75, Kolčavka 3. V tomto případě se už nejednalo o předešlý záměr vytipování „nevhodných soch“, nýbrž o naprostou absenci pouhého pomyšlení na restaurování a záchranu plastiky.

Priznáčná jsou data dokumentů. Muzeum hl. m. Prahy píše 7. prosince 1962²⁴ Středisku státní památkové péče a ochrany přírody hl. m. Prahy: „Sdělujeme Vám, že v r. 1961 nám Obvod. podnik byt. hospodářství v Praze 9 nabídl k převzetí pískovcovou sochu Jana Nepomuckého, která dosud stojí před vjezdem do domu čp. 75 v Libni a kterou je nutno odstranit. / Po prohlédnutí sochy jsme zjistili, že je ve velmi špatném stavu, je torsální (bez hlavy) a pískovec je značně rozrušen. Odmítli jsme proto převzetí sochy a zachytili jsme její stav fotograficky. / Podle sdělení Obvod. podniku byt. hospodářství ze dne 1. 12. 62 má být socha v nejbližší době odstraněna. Prosíme proto, abyste to vzali na vědomí, případně se k celé záležitosti vyjádřili.“ Podpis nečitelný.

Obr. 11. Antonín Häusler, 1928: Socha sv. Jana Nepomuckého při usedlosti Kolčavka v Libni, čp. 75, dnes Praha 9. Kresba (Muzeum hl. m. Prahy, inv. č. H052 163).

Středisko státní památkové péče odpovídá až 5. května 1963²⁵: „K Vaší zprávě o stavu sochy Jana Nepomuckého před domem čp. 75 v Libni, Vám sdělujeme, že vzhledem k její nevelké hodnotě a značnému poškození nemáme námitek proti jejímu odstranění za předpokladu, že byla fotograficky dokumentována.“ Podepsán v zastoupení ředitele Jiří Hrdlička.

Socha byla po roce 1963 odstraněna a k požadované fotodokumentaci pravděpodobně nedošlo. Sv. Jan Nepomucký z Kolčavky je zachycen pouze na kresbě Antonína Häuslera (*1869 Praha – †1938 Praha) z roku 1928 (obr. 11) a na nejasné nedatované fotografii, obou uložených v Muzeu hl. m. Prahy.²⁶ Původně stála u brodu přes potok Rokytka, jak lze u svatojanského motivu předpokládat. Přesné datování sochy neznáme, šířeji mohla pocházet z 1. poloviny 19. století. Není zcela jasné, kdy došlo, zřejmě kvůli vzrůstajícímu provozu, k posunutí sochy před průčelí usedlosti – jak z kresby vyplývá –, až za vrata, takže se stala jakoby součástí usedlosti Kolčavka. Mohlo to být po stavbě dřevěného můstku v průběhu 19. století nebo po roce 1889, kdy zde byl vybudován železný most (*sine* 2008 online; *sine*/KRONBAUER s. d. online).

Na třikrát odstupňovaném soklu tradiční sochy nakreslil Häusler reliéfní kalich s Biblí mezi rastrostmi, zřejmě naznačující, že se jedná o přetesanou sochu Jana Husa, jak o tom od poloviny

²⁴ Čj. Muz/62, čj. SSPPOP 3717/62.

²⁵ Čj. 3717/62.

²⁶ Bohužel v Muzeu hl. m. Prahy jde o jedinou nalezenou fotografii (sign. HNN018893), která je nadto velmi nekvalitní (za informace a pomoc děkuji PhDr. Kateřině Bečkové), v Archivu hl. m. Prahy nebyla nalezena žádná, ve fotoarchivu NPÚ Praha rovněž ne. UPP (VLČEK 2012, 824) už sochu vůbec nezmiňuje.

19. století přesvědčovali čtenáře svých spisů někteří vlastenci (BEDNÁŘ 2010, 20–24).²⁷ Pozoruhodný je také dřevěný plaňkový plot, který sochu poněkud chránil.

Ačkoli se zde zabýváme především skulpturou, připomeňme si stručně několik zajímavostí o samotné usedlosti (obr. 12). Už od 15. století se zde rozkládala vinice a v následujících staletích zde vznikaly a zanikaly usedlosti, vily, letohrádky a záměčky, obklopené krásnými zahradami s drobnou architekturou, budované rozmanitými majiteli. Věhlas získala Kolčavka hlavně ve 2. polovině 19. století. V roce 1852 usedlost zakoupil František Čupr (* 1821 Chrast u Chrudimi – † 1882 Libeň), filosof, pedagog, znalec mj. díla Arthura Schopenhauera nebo staroindické filosofie. Protože odmítal vyučovat pouze v německém jazyce, nebylo mu umožněno dále působit na pražském Akademickém gymnáziu. Rozhodl se proto založit na Kolčavce soukromý vzdělávací ústav, který v letech 1856–1860 poskytoval středoškolské vzdělání chlapcům. Byla to údajně první soukromá škola v Čechách. V následujících letech, až do roku 1871, zde pokračovala tříletá vyšší hospodářská škola s internátem.²⁸ V té době se na průčelí usedlosti objevil nápis *DISCE SAPERE*.²⁹ Škola či hospodářské učiliště skončilo svou činností školním rokem 1870–1871. Pak začala rozsáhlá usedlost, jejíž zindustrializované okolí bylo změněno k nepoznání (silnice, železniční trať, továrny), postupně upadat; zcela zdevastována byla v době totality (BEČKOVÁ 2003, příloha, obr. 44).

Následující odpověď z 1. srpna 1966³⁰ na přiložený dopis jistého Adolfa Petúleho (adresou „Opletalova 5/7 – ČTK, Praha 1“) z 29. května 1966 dokazuje zájem veřejnosti o dění na Kolčavce: „K Vašemu dopisu v záležitosti usedlosti Kolčavka sdělujeme, že v minulém roce byl dán naším střediskem souhlas k odbourání věže této chráněné usedlosti, protože její stav byl natolik špatný, že oprava by byla nerentabilní. Vzhledem k tomu, že přízemní části budovy mohou být dokladem starší zástavby, je nutné je ponechat. V tomto směru bylo jednáno s ONV Praha Libeň s odborem výstavby. / Pokud se týká usedlosti po pravé straně Prosecké silnice, není tato v seznamu chráněných objektů a bude nutno prověřit její umělecko-historickou hodnotu. Kapličky sledující bývalou Svatováclavskou cestu z Prahy jsou chráněnými objekty, a pokud budou nějakým způsobem ohroženy, podnikne naše středisko zajisté vše pro jejich ochranu.“ Za ředitele Zdislava Buřivala podepsán Josef Mayer. Dopis byl poslán na vědomí Kulturní správě NVP (Ing. arch. Tomkovi) a *Večerní Praze*.

O smutné zkáze Kolčavky svědčí i další spis, postoupený z Ministerstva kultury z 19. února 1973³¹: „V. Dvořák, Proseč u Skutče, čp. 65, zaslal ministerstvu kultury ČSR dopis ze dne 16. ledna 1973 (došel dne 12. února 1973), v němž uvádí: „V seznamu kulturních památek Prahy jsem našel Kolčavku, o jejíž historii se lze v literatuře dočíst dost zajímavého. Tomu a ani jejímu zařazení mezi památky dnešní stav naprosto neodpovídá. Kdo neví, že měla snad ještě před deseti lety pěknou rázovitou věž, kterou jste dovolili zbořit, a před třemi lety ještě pěkný balkon na empírových sloupech, který místo opravy byl nahrazen ohyzdnými trubkami, kdo neví, že byla zdobena sochami, z nichž dvě se povalovaly při mé návštěvě ještě ve smetí při zdi, naprosto nepochopí, že tohle je nějaká kulturní památka, a kdo to ví, je hluboce rozlícen. Snad přece jen by bylo nenahraditelnou škodou, kdyby tento doklad způsobu života šlechty a měšťanstva v době rozmachu těchto tříd byl nakonec demolován. Nás zde osud Kolčavky zajímá zvláště také proto, že dlouhodobý její majitel, pedagog, filosof, indolog a politik Frant. Čupr (1821–1882), pocházel od nás. Zničením Kolčavky zmizí i tato hmotná památka na něj. Po restauraci by mohla být využita pro kulturní účely (např. obrazárna čes. malířství 18. a 19. stol., nebo ústav pro dějiny obrození apod.).“ / Ministerstvo kultury ČSR Vás žádá o laskavé přímé vyřízení tohoto dopisu, o čemž pisatele vyrozumíváme. / Vedoucí oddělení památkové péče: / Dr. H. Hanšová v. r.“ Odpověď nebyla nalezena.

I když obě sochy sv. Jana Nepomuckého nejsou vyslovenými skvosty pražského sochařství 1. poloviny 19. století, jsou (v druhém případě musíme, bohužel, použít minulého času) cenné pro své zařazení do dobového kontextu zahrad předměstských usedlostí, kde bývaly sochy světců raritou, v těchto dvou případech logicky podmíněnou protékajícím potokem.

Obr. 12. Praha 9-Libeň, čp. 75, usedlost Kolčavka, dnešní hlavní průčelí postrádá původní empírové sloupy nesoucí balkon, dnes zmenšený, s vyměněným zábradlím (foto H. Čižinská, 2021).

27 O sedm let starší článek ve *Světě* (PROCHÁZKOVÁ 1935) zachycuje otřesné životní podmínky v usedlosti a dokládá, že Häusler zachytil reálný stav, neboť někdo „nalepil“ na „pocitiv“ sokl cementovou evangelickou Bibli s kalichem. Za upozornění děkuji Andree Holasové.

28 Podle vyprávění Rudolfa Jaroslava Kronbauera na pokračování v časopise *Máj* v roce 1908, viz *sine/KRONBAUER S. d. online. K usedlosti* PROCHÁZKOVÁ 1935; TOMES 1989, 17sq.; LAŠTOVKOVÁ 2001, 150–151; BEČKOVÁ 2003, příloha, obr. 44; KURANDA 2009, 51–84; VLČEK 2012, 824.

29 Zkrácený výrok Jana Amose Komenského *Veni puer, disce sapere*.

30 Čj. 3246/66.

31 Čj. 1226/73.

Obr. 13. Praha 5-Smíchov, čp. 85, Janáčkovo nábřeží 5, Pecháčkova 1. Nárožní dům z roku 1910, současný stav (foto P. Havlík, 2023).

Alegorie nad Janáčkovým nábřežím

Již od 60. let 20. století se píše další neveselý příběh, tentokrát na Smíchově (obr. 13). Dne 16. března 1966 adresuje Pražskému středisku státní památkové péče a ochrany přírody Obvodní podnik bytového hospodářství v Praze 5 naléhavý dopis s označením: Nutné, havarijný stav! Jednalo se o honosný dům čp. 85 na prestižním smíchovském Janáčkově nábřeží 5, na nároží s Pecháčkovou ulicí, kde je „[...] na terase domu nad šestým nadzemním podlažím umístěna masivní socha, snad Libuše, která se zdá uvolněná a mohla by spadnout na chodník. Občané z domu poukazují opětovně na nebezpečí pro chodce. / Proto jsme požádali odbor výstavby ONV v Praze 5 o rozhodnutí, jaké opatření má být učiněno, případně o vydání havarijního výměru na odstranění sochy. Odbor výstavby žádá, abychom své oznámení ještě doplnili sdělením, zda jde o památkově chráněný objekt nebo jeho část, aby podle toho zaujal stanovisko. / Prosíme vás proto o urychlené sdělení vašeho stanoviska, zejména zda z vašeho hlediska není námitek proti odstranění zmíněné sochy.“

Pražští památkáři zhruba za týden, 24. března 1966, odpovídají: „Na základě prohlídky objektu čp. 85 Smíchov sdělujeme, že objekt není památkově chráněn; taktéž plastika nemá žádných výtvarných hodnot památkových. Proto není námitek proti jejímu odstranění. Vzhledem k tomu, že jde o součást ulič. interieru, doporučujeme Vám projednat jak provizorní řešení, tak i definitivní úpravu s Útvarem hlavního architekta.“ Podepsán Josef Mayer za ředitele Zdislava Buřivala. Pokud je možné zjistit, do konce června 1966 žádný dopis tehdejší Útvar hlavního architekta od OPBH v Praze 5 neobdržel.³² Dům v té době skutečně nebyl pod památkovou ochranou – teprve roku 1971 byla vyhlášena pražská památkové rezervace, kam patří Janáčkovo nábřeží, a roku 1993 památková zóna Smíchov, v níž stojí samotný dům.

Obr. 14. Praha 5-Smíchov, čp. 85, Janáčkovo nábřeží 5, Pecháčkova 1. Nárožní dům z roku 1910, připsaný architektu Richardu Klenkovi (foto J. Janatková, 1977; NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy).

Po roce 1966 se zřejmě někdo zasloužil o to, že socha byla zpevněna a zůstala na místě (obr. 14), jak vyplývá z šetření akad. sochaře a restaurátora Martina Širokého z 12. prosince 2009 (ŠIROKÝ 2009). Jeho zpráva zachycuje rozměry mohutné sochy (v. se soklem 420 cm, š. 150 cm, hl. 110 cm), vytvořené z nejednotného materiálu. Na jádro vyzdéné cihlami a doplněné kovovou armaturou navazuje ženská sedící postava z umělého kamene s použitím kufsteinského vápna.

Obr. 15. Praha 5-Smíchov, čp. 85, Janáčkovo nábřeží 5, Pecháčkova 1. Sochařská výzdoba nároží domu (foto P. Hroch, 2013).

³² Děkuji Mgr. Martině Koukalové, Ph.D., vedoucí Archivu Institutu plánování a rozvoje hlavního města Prahy (IPR), za obětavé prozkoumání množství položek a za poskytnutí fotografie z časopisu *Český svět* z 28. 10. 1910 (ČAMSKÝ 1910).

Obr. 16. Praha 5-Smíchov, čp. 85, Janáčkovo nábřeží 5, Pecháčkova 1. Socha na nároží domu, restaurátorská dokumentace (foto M. Šíroky, 2009).

Plastické rekonstrukce v době šetření odpadávaly a chyběla i horní část obličeje postavy. Restaurátor majiteli tehdy navrhoval buď restaurování originálu, nebo zhotovení faksimile. Podle sdělení, které mi restaurátor poslal 21. března 2022, na jeho návrh však už nikdo nereagoval a socha byla po několika letech odstraněna – porovnáním panoramatických map na <Mapy.cz> to muselo být v letech 2014–2015 (obr. 15). Režisérka Jana Boršková,³³ která od roku 2013 nedaleko odtud bydlí, byla, jak si vzpomíná, pravděpodobně na podzim roku 2014 náhodnou očitou svědkyní sejmutí sochy jeřábem a odvozu nákladním autem. Písemný dotaz z 5. dubna 2022 na osud sochy, který jsem adresovala majitelce domu, zůstal bez odpovědi. Podle fotografií tvoří plastiku sedící žena s vlasy sčesanými do uzlu, zahalená do splývavé draperie, přidržující vázu typu amfory a stylizovaný květinový feston, kterým je obtočena (obr. 16).

Obr. 17. Praha 5-Smíchov, čp. 85, Janáčkovo nábřeží 5, Pecháčkova 1.
A – celkový pohled na dům;
B – detail fasády do Pecháckovy ulice;
C – nároží domu bez sochy;
D – pohled na komíny spojené oblouky, které iniciovaly přezdívku domu „pražský Gaudí“;
E – průčelí do Janáčkova nábřeží (foto P. Havlík, 2023).

Je třeba zdůraznit, že se jedná o mimořádný nárožní arkýřový dům (obr. 17), postavený v roce 1910 na tehdejší Ferdinandově nábřeží, který je připisán architektu Richardu Klenkovi z Vlastimilu (* 1873 Praha – † 1954 Praha) jako spolupracovníku na plánech podepsaného arch. Františka Weyra (* 1867 Praha – † 1939 Praha; VLČEK/ZAHRAVNÍK ET AL. 2023, 424, 994). Provádějícím stavitel byl Josef Janský (* 1876 Jedousov – † po 1931; VLČEK/ZAHRAVNÍK ET AL. 2023, 370; k domu VEVERKA/LUKEŠ 2006 online; *sine* 2007 online; *sine* 2010a online, 55–56; LUKEŠ 2018 online).³⁴

³³ Písemné sdělení (e-mail) MgA. Jany Borškové z 27. 4. 2023.

³⁴ Blokový pasport domu (SÚRPMO 85/XVI) jmenuje pouze provádějícího stavitele Josefa Janského. Arch. Josef Janský bývá v literatuře chybně uváděn jako Janský. – Také informace k domu v dosavadní encyklopedické literatuře by měly být revidovány.

Obr. 18. Praha 5-Smíchov, čp. 85, Janáčkovo nábřeží 5, Pecháčkova 1, tehdejší Ferdinandovo nábřeží (foto Jaroslav Čámský, 1910; převzato z ČÁMSKÝ 1910).

Šestipodlažní cihelný omítnutý dům se štítovými podkrovními ateliéry, oddělenými terasou na nároží, vyniká naprosto jedinečnou soustavou komínů, spojených výraznými oblouky,³⁵ a mnoha dalšími neobvyklými detaily na fasádě. Hlavní průčelí je pětiosé, do Pecháčkovy ulice šestiosé. Členění fasády evokuje pohyb – segmentové konvexní balkony s původním kovaným zábradlím z esovitých prvků rámuji arkýře různé hloubky na odstupňovaných podpěrách, které vytvářejí na boční fasádě odvážné křivky a ústupky. Nárožní osy jsou konvexní, nechybějí pásy plastické ornamentální dekorace s geometrickými motivy. Krajní průčelní osa je věnována zimním zahradám, dalšímu typickému prvku jmenované dvojice architektů.

Pozoruhodná je zjištěná změna výzdobných prvků na štítu průčelí. Podle fotografie z časopisu *Český svět* z roku 1910 (ČÁMSKÝ 1910; obr. 18) byl průčelní štít domu zdoben dvěma obelisky, zatímco dnes vidíme nízké květináče připomínající řecký kráter. Plastika sedící ženské postavy na nároží terasy zatím chybí. V dolních podlažích domu bylo ještě na podzim 2023 vidět lešení se žebříky a velkou firemní cedulí.³⁶ Dosud se nepodařilo zjistit, kdo a kdy tuto zřejmě ztracenou sochu vytvořil nebo kdy byla osazena.

Odpověď na tuto nesnadnou otázku, kdo byl autorem, respektive autory sochařské výzdoby na realizacích dvojice architektů Klenky a Weyra, jistě přinese další trpělivé bádání. Důvod, proč plány podepisoval jen František Weyr a provádějící architekt, zůstává zatím neznámý. V případě domu čp. 41/V v Maiselově ulici 21 je Klenkovo autorství velkolepě potvrzeno architektonickou signaturou v dekorativním rámu na nároží směrem do Břehové ulice. Překvapivě je na ní Richard Klenka z Vlastimilu uveden na druhém místě až po architektu Weyrovi (obr. 19; SVOBODA/LUKEŠ 1990, 25, 30; LUKEŠ 1995; SVOBODA/LUKEŠ/HAVLOVÁ 1997, 18–20, 212, 215; *sine* 2000; KROUPOVÁ 2002, 7; VEVERKA/LUKEŠ 2005; LUKEŠ 2013, 28, 29).

Obr. 19. Praha 1-Josefov, čp. 41/V, Maiselova 21. Architektonická signatura na domě (foto P. Havlik, 2024).

³⁵ Komíny spojené oblouky se uplatňují např. na nárožním domě čp. 224/II, Masarykovo nábřeží 32, Na Struze 2, se sídlem Goethe-Institutu, postaveném v letech 1903–1905 podle plánů arch. Jiřího Stibrala (* 1859 Praha – † 1939 Praha) a se sochařskou výzdobou Ladislava Šalouna pro První českou všeobecnou zajišťovací banku (ŠINDELÁŘ 2020 online).

³⁶ Sochu na nároží domu čp. 85 dokumentuje též pohled na Janáčkovo nábřeží přes Vltavu s kotvicími loděmi v publikaci Jaroslavy KROUPOVÉ (2002, 7).

Zničené sousoší hocha a dívky z Vinohrad

Jiný tón Pražského střediska státní památkové péče a ochrany přírody už je patrný z dopisu adresovaného Obvodnímu podniku bytového hospodářství v Praze 2, Wilhelma Piecka 18 (dnes Korunní třída). Je bez data, ale podle čj. 4780/69–UH známe alespoň rok 1969. Dopis je významným svědectvím o tehdejší vnímání nutnosti plošné ochrany cenných částí Prahy v historickém jádru i za jeho hranicemi a záznamem o procesu, který byl dovršen až o čtvrt století později vyhlášením památkové zóny Vinohrady, Žižkov, Vršovice (1993):

„Protože se ve Vašem obvodu množí případy ničení plastické a malířské výzdoby domů při opravách fasád, ačkoliv jejich restaurování bylo řádně zadáno u Českého fondu výtvarných umění, žádáme o nápravu situace. Po otlučení kvalitního sousoší hocha a dívky na domě čp. 809/XII, Slezská 38, je ohrožena výzdoba domu čp. 874/XII, Slezská 36. Zástavba Vinohrad je stejně cenná jako v Josefově, Nuslích a jiných pražských čtvrtích, kde byly všechny domy z [2.] pol. 19. stol. a z prvních desítekletí našeho století pečlivě opraveny. Otlučením fasád, které nejsou ani řádně zdokumentovány, se trvale setře charakter určitých čtvrtí našeho hlavního města, architektura těchto domů bude bez původní členitosti a štukové výzdoby plochá a nelogická. / V současné době jednáme o zařazení do památkové ochrany domů nebo celých větších celků, vzniklých právě v této době. Apelujeme proto na Vás ve shodě s názorem Útvaru hlavního architekta, aby bylo nadále postupováno při opravách těchto architektonických celků ve smyslu zásad památkové péče. / Ředitel: Zdislav Buřival v.r.“

K této kauze se zatím nedaří najít další informace,³⁷ takže není možné učinit jednoznačné závěry. Jak bylo řečeno, oba rohové domy teprve od roku 1993 chrání památková zóna.

První dům, pětipodlažní čp. 809/XII, přístupný nenápadným vstupem ze Šumavské ulice 32, je dílem zatím neznámého architekta z roku 1893 (SÚRPMO 809/XII).³⁸ Do Slezské i do Šumavské ulice má sedm okenních os (obr. 20). Klasicizující fasáda má zvýšené přízemí s půlkruhově zakončenými okny, která se už v jiném podlaží nevyskytují. Dům člení nárožní rizalit s mohutnými balkony v 1. a 2. patře i v krajních osách, 1. patro zdobí pásová bosáž, bohatou štukovou výzdobu mají frontony, meziokenní plochy 4. patra a korunní římsa. V přízemí za novodobě zamřížovanými okny dnes sídlí mateřská škola Trojlístek. Pamětnice bydlící v tomto domě od svého mládí se na sochy hocha a dívky nepamatuje a neslyšela o nich.

Neorenesanční dům čp. 874/XII s výraznou barevnou, až učebnicovou fasádou s mnoha výzdobnými prvky byl postaven v roce 1895 (SÚRPMO 874/XII). Je pětipodlažní, pět okenních os prolamuje fasádu do Slezské 36 (obr. 21A), stejně jako do Šumavské ulice 35. Nápadná je barevně odstupňovaná, mohutně působící bosáž, v přízemí světle šedá, tmavě šedá pak v prvním patře a na nárožních rizalitech průčelí až ke korunní lunetové římse se sgrafity. Pod korunní římsou jsou na bosáži zavěšeny štíty. Nápadná jsou sdružená okna, mělké lícující i hluboké půlkruhové balkony v průčelí a červenou barvou zvýrazněné cihlové plochy 2. a 3. patra obou fasád kromě rizalitů. Pro každé patro byl zvolen jiný typ okenních ostění. Ve 2. patře nárožního rizalitu do Šumavské ulice je zdobená nika s klasicizující vázou, která podle už zmíněné pamětnice z protějšího domu nahradila původní zmizelou postavu rytíře (obr. 21B). Nika je spolu s nárožním oknem ve 3. patře zasazena do plochy napodobující ve žluté omítce mělkou rustiku. Na bosáži o patro níž je prázdná štuková tabulka s andílčí hlavičkou ve vrcholu, která pravděpodobně původně obsahovala údaje o domě.

Těchto pět uvedených příkladů dokumentuje přehmaty ideologicky motivované památkové péče řízené komunistickou totalitní mocí v její absurdnosti a lhostejnosti. Jsou to příklady konkrétní, získané z jedné složky, shromážděné v podstatě náhodně. Objevení dalších podobných situací, k nimž muselo v době komunismu jistě docházet i jinde, a jejich srovnání záleží na dalším výzkumu ve spisovných NPÚ. Snad už nikdy znovu nenastane doba, kdy by se památkáři z ideologických důvodů obávali rázně se postavit na ochranu nejen sakrálních památek. Některá z drobných i větších sochařských a architektonických děl ve veřejném prostoru se podařilo v posledních letech zachránit (jmenujme nedávné restaurování atlantů od Ignáce Františka Platzer

Obr. 20. Praha 2-Vinohrady, čp. 809, Šumavská 32. Průčelí do Slezské ulice (foto P. Havlík, 2023).

37 V archivu IPR, v Archivu hl. m. Prahy, v dokumentačních fondech NPÚ ÚOP v Praze se nenašla žádná dokumentace ani fotografie; majitelky domu čp. 874 nereagovaly na dopis autorky článku. Dům čp. 809 je ve vlastnictví hl. m. Prahy, resp. m. č. Praha 2.

38 Blokové pasporty obou domů (SÚRPMO 809/XII; SÚRPMO 874/XII) obsahují jen velmi strohé informace, první odstavec je shodný, jméno architekta nebo provádějícího stavitele chybí.

Obr. 21. Praha 2-Vinohrady, čp. 874, Slezská 36, Šumavská 35. **A** – průčelí do Slezské, **B** – průčelí do Šumavské ulice, detail niky (foto P. Havlík, 2023).

v portálu Staré mincovny v Celetné čp. 587/I v roce 2022). Nicméně nebezpečí „z prodlení“ ohrožuje mnoho dalších památek a nejsme uchráněni kulturně-uměleckých ztrát a ničení nedostatečně chráněných děl zase ve jménu jiných zájmů a pohnutek.

Na Bílé hoře i jinde

„Obrazoborectví“ bylo tématem přednášky prof. Jana Royta v kostele Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře v Praze 29. května 2022 při příležitosti požehnání obnoveného reliéfu z vápenného štuky, zdobícího bránu bělohorského areálu, který byl doplněn o znovu vytvořeného heraldicky ztvárněného císařského orla (PAVLÍČKOVÁ ET AL. 2022; VOPLAKAL 2022, 3–4; obr. 22). Na tento reliéf bez orla, bez něž byl zapomenut i původní smysl symbolického výjevu vyjádřený latinským zemským heslem *Sub umbra alarum tuarum*³⁹ *vincit leo*, jsme si už dokonale zvykli.⁴⁰ Štuková výzdoba brány nese letopočet 1729, o rok později obdržel nejmenovaný štukatér 5 zlatých za zhotovení lva a orla (MEZIHORÁKOVÁ 2017, 385).⁴¹ Mělo se za to, že orel na reliéfu byl poničen účastníky shromáždění na Bílé hoře, kteří se 3. listopadu 1918 vraceli do centra Prahy, kde se pak někteří zúčastnili stržení Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí. Jan Royt se však domnívá, že orel mohl být z reliéfu preventivně, relativně šetrně odstraněn, aby právě rozjitřeným

39 První část devízy má svůj původ ve starozákonních žalmech: „Ochraňuj mne jako zřetelnici oka, skryj mne ve stínu svých křídel“ (Ž 17,8); „Jak vzácný skvost je Tvé milosrdenství, Bože! Lidé se utíkají do stínu tvých křídel“ (Ž 36,8); „Smiluj se nade mnou, Bože, smiluj se nade mnou, k tobě se utíkám moje duše. Utíkám se do stínu tvých křídel, dokud nepomine zhoubné nebezpečí“ (Ž 57,2); „Chci na věky pobývat v tvém stanu, utéci se do skryše tvých křídel“ (Ž 61,5); „[...] že jsi mou pomocí býval, ve stínu křídel tvých plesám“ (Ž 63,8; vše ekumenický překlad Bible). Stejná část hesla pronikla v 16. století jako lemma i do emblematiky (např. *Bildindex* 2007 online, zde v souvislosti s variantou antického mýtu o zahradě Hesperidek). Zřejmě v 18. století bylo doplněno o sousloví „*vincit leo*“, které zdobilo nápis nad jevištěm Vlasteneckého divadla v Praze, tzv. Boudy, v roce 1786 (ČORNEJOVÁ/RAK/VLNAS 1995, 26, 173–174).

40 V dokumentačních fondech NPÚ ÚOP v Praze jsou uloženy tři restaurátorské zprávy. První, „Návrh na restaurování“ (sine 1983), je krátký jednostránkový návrh na restaurování hlavní vstupní brány do ambitů bez uvedení jména restaurátora z 21. listopadu 1983. Za PSSPPOP je zde podepsán vedoucí odboru památkové péče Josef Mayer, podpisy za odbor kultury NVP (dnes Magistrát hl. m. Prahy) a restaurátorské komise MK ČSR jsou nečitelné. Druhá zpráva od restaurátorů Jiřího a Zuzany Kačerových z 15. prosince 2016 (KAČER/KAČEROVÁ 2016) je naopak velmi obsáhlá, má 105 stran včetně bohaté fotodokumentace a příloženého CD. Třetí restaurátorskou zprávu z 29. června 2022, doplněnou čtyřicetiletými fotografiemi, vypracoval Mga. Jan ČÁDA (2022). Terminologie v názvu této restaurátorské zprávy je ve výsledku nepřesná, nejedná se totiž ani o průčelí, ani o rakousko-uherského orla. Podrobně však dokládá postup prací, kdy byl reliéf s rekonstruovaným orlem odlit do minerálního tmelu (štuky), osazen na jižní bráně do poutního areálu a barevně sjednocen s originálem.

41 Zdeněk Wirth však ve svých shodných textech dvou publikací k třístému výročí bitvy bez citace uvádí: „1730 provedl nejmenovaný štukátor [sic] skupinu císařského orla a českého lva na hlavním portále zdarma (WIRTH 1921, 18; TEIGE ET AL. 1921, 162).

Obr. 22. Praha 17-Řepy, čp. 3, Karlovarská 6, poutní areál s kostelem Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře. Vstupní brána do areálu. **A** – bez orla v reliéfu (foto J. Baláček, 2020), **B** – s nově osazeným orlem do restaurovaného reliéfu (foto P. Neubert, 2022).

demonstrantům neposkytl záminku poškodit bránu i kostel.⁴² Bělohorský areál byl ve dnech 3. a 8. listopadu 1918 ochráněn (PAVLÍČKOVÁ ET AL. 2022): „Protože byl administrator upozorněn, že by mohl kostel býti poškozen, požádal známého sokola z Prahy II. p. Jos. Brabce, zlatníka, Žitná č. 6, aby se tak nestalo! Hlíдали dne 3. i 8. XI. kostel: sokolové z Prahy, střelci a pak přišli i ministerstvem poslaní vojáci.“ (NA ŘBB, s. p., KŘEČKOVÁ ET AL. 2020, 144, obr. 124) Vojáci ještě 3. listopadu 1918 včas zamezili davu proniknout na Karlův most a zničit jeho sochařskou výzdobu (BLAŽEK/POKORNÝ 2020, 365–367). Ve své přednášce Jan Royt zmínil ničení sakrálních památek od husitských válek až po komunistickou totalitu. Množství klášterů a kostelů bylo vypáleno nebo srovnáno se zemí, u zničených kapliček, sloupů, Božích muk a světeckých soch Royt dochází až k ohromujícímu číslu 700. Nejčastější obětí byl sv. Jan Nepomucký.

Tématu ničení sakrálních památek se ve své diplomové práci z roku 2010 velmi podrobně věnoval Milan Bednář (2010).⁴³ Samozřejmě se k němu při hledání souvislostí vraceli autoři publikací, které byly vydány po opětovném vztyčení Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze v roce 2020.

Mnoho veřejných plastik nebo pomníků na hřbitovech ničili a stále ničí vandalové bez jakékoli ideologie. Množí se bezohledné sprejování téměř každé opravené fasády a sprejeři si v poslední době troufají i na tak významnou památku, jako je pražský Karlův most.

Sice nešokujeme svět jako např. Islámský stát odstřelem části staveb ve starověké Palmýře v roce 2015, ale ničení památek ani v naší kulturní a demokratické společnosti neustává a pokračuje dál v každém politickém režimu.⁴⁴

PRAMENY

sine 1983 — *sine*: Návrh na restaurování : [...] Poutní chrám P. Marie Vítězné na Bílé Hoře, hlavní vstupní brána do ambitů kláštera od ulice Karlovarské [...]. Jednolist, strojopis, v Praze 21. 11. 1983. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze dokumentační fondy, sign. RZ 248, č. inv. 456/10.

BALÁČEK/ČIŽINSKÁ 2006 — Jan BALÁČEK / Helena ČIŽINSKÁ: karta Josef Herold zde žil a zemřel (pamětní deska, čp. 593/XII). In: Helena Čižinská et al., Zpracování soupisu pamětních desek v Praze, jejich evidence a kulturně historické zpracování. Praha 2006, elektronická databáze. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze dokumentační fondy, sign. CD 575/2, inv. č. 57/08.

42 Sdělení Karla Voplakala e-maily 9. a 16. 7. 2022.

43 Kromě kácení soch světců, křížů, pomníků císaře Josefa II. apod. po vzniku Československé republiky byli ničení orli na fasádách, i když se jednalo o domovní znamení (BEDNÁŘ 2010, 59).

44 Ničení soch a dalších památek zmínili ve svých referátech Richard Biegel, Birgitta Ringbeck (Německo), Marko Špikić (Chorvatsko) a Rostislav Švácha na mezinárodní konferenci *Výzvy současné evropské památkové péče* ve dnech 9.–11. listopadu 2022 v Praze (NPÚ 2022 online).

- ČADA 2022 — Jan ČADA: Restaurátorská zpráva – sochařská rekonstrukce štukového reliéfu jižního průčelí – doplnění rakousko-uherského orla [čp. 3, Karlovarská 6, Praha 17 – Řepy]. Praha 2022, rukopis. Uloženo: Venio – klášter benediktinek, Opatství Proměnění Páně; NPÚ ÚOP v Praze dokumentační fondy, bez sign.
- EZECHEL 2006 — Michal EZECHEL: Kronika městské části Praha 10 z roku 2006. Praha 2006, rukopis. Uloženo: ÚMČ Praha 10.
- KAČER/KAČEROVÁ 2016 — Jiří KAČER / Zuzana KAČEROVÁ: Restaurátorská zpráva : Sochařská a štuková výzdoba jižního portálu areálu poutního místa Panny Marie Vítězné v Praze na Bílé Hoře. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze dokumentační fondy, sign. RZ 379, inv. č. 250/20, příloha CD č. 1894.
- NA ŘBB — Národní archiv, Praha, fond Benediktini – klášter Břevnov, Praha, Liber memorabilium ecclesiae B. V. Mariae de Victoria in Albo Monte (Pamětní kniha kostela Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře), (1620) 1835–1918, 2. díl 1919–1921, kn. 153.
- Spisovna NPÚ ÚOP PR — Spisovna Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Praze, složka „Níčení soch“, bez sig.; složka usedlost Cibulka, čp. 118, Praha 5-Košíře; složka usedlost Kolčavka, čp. 75, Praha 9-Libeň.
- SÚRPMO 809/XII — *sine*: Dům čp. 809/XII, Šumavská 32, blokový pasport SÚRPMO 1972. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy.
- SÚRPMO 874/XII — *sine*: Dům čp. 874/XII, Slezská 36, Šumavská 35, blokový pasport SÚRPMO 1972. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy.
- SÚRPMO 85/XVI — *sine*: Dům čp. 85/XVI, Janáčkovo nábřeží 5, Pecháčkova 1, blokový pasport SÚRPMO 1970. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy.
- ŠIROKÝ 2009 — Martin ŠIROKÝ: Restaurátorský průzkum : Alegorická ženská sedící postava, Janáčkovo nábřeží 85/5, Praha 5/Smíchov. Praha 2009, rukopis. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze dokumentační fondy, sign. RZ 245, inv. č. 529/10.

LITERATURA

- sine* 1959 — *sine*: Herold, Josef (1850–1908), Politiker. In: Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950, Bd. 2 (Glä–Hüb), Lfg. 9. Wien 1959, 289. Dostupné na <<https://biographien.ac.at/ID-0.3028266-1>> [vid. 2023-10-30].
- sine* 1983 — viz *Prameny*
- sine* 2000 — *sine*: Klenka Richard. In: Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2000. Díl 5 (Ka–Kom). Z. Malý (ed.), Ostrava 2000, 203.
- sine* 2007 online — *sine*: Secesní činžovní domy na Janáčkově nábřeží. In: Klub přátel starého Smíchova, publikováno 19. 10. 2007, <<http://www.starysmichov.cz/view.php?cisloclanku=2007100061>> [vid. 2023-10-30].
- sine* 2008 online — *sine*: Libeň. In: Odbor památkové péče MHMP, publikováno 5. 7. 2008, <https://pamatky.praha.eu/jnp/cz/pamatkovy_fond/usedlosti_na_uzemi_hlavniho_mesta_prahy/liben/index.html> [vid. 2023-10-30].
- sine* 2010a online — *sine*: Městská část Praha 5 : Stručná historie architektury. In: Klub přátel starého Smíchova, publikováno únor 2010, <<http://www.starysmichov.cz/storage/Praha%20-%20Strucna%20historie%20architektury.pdf>> [vid. 2023-10-30].
- sine* 2010b online — *sine*: Rangherka. In: Wikipedie, založení hesla 12. 5. 2010, <<https://cs.wikipedia.org/wiki/Rangherka>> [aktualizováno 9. 4. 2023; vid. 2023-10-30].
- sine*/KRONBAUER S. D. online — *sine* (ed.) / Rudolf Jaroslav KRONBAUER: Kolčavka. In: Městská část Praha 9, s. d. [1908], <<https://praha9.cz/kolcavka>> [vid. 2023-10-30].
- BALÁČEK/ČIŽINSKÁ 2006 — viz *Prameny*
- BEČKOVÁ 2003 — Kateřina BEČKOVÁ: Historická předměstí a okraje města – pravý břeh Vltavy. (= Zmizelá Praha : Dodatky II.), Praha 2003.
- BEDNÁŘ 2010 — Milan BEDNÁŘ: Poškození drobných sakrálních památek po vzniku Československé republiky. Diplomová práce, Brno 2010. Uloženo: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav.
- BILDINDEX 2007 online — *sine*: Bilddatei-Nr. bhpd66388 : Sub umbra alarum tuarum (Delle allusioni, imprese, et emblemi del Sig. Principio Fabricii da Teramo sopra la vita, opere, et attioni di Gregorio XIII. Pontefice Massimo libri VI. [...] In Roma. Appresso Bartolomeo Grassi, [...], 1588, 261). In: Bildindex der Kunst Architektur, publikováno 2007, <<https://www.bildindex.de/document/obj08077215?medium=bhpd66388&part=196>> [vid. 2023-12-29].
- BLAŽEK/POKORNÝ 2020 — Petr BLAŽEK / Vojtěch POKORNÝ: Duchovní střed Evropy : Dějiny Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze 1650–2020 – The Spiritual Centre of Europe : A History of the Marian Column in the Old Town Square in Prague 1650–2020. Praha 2020.
- BRONCOVÁ ET AL. 2006 — Dagmar BRONCOVÁ ET AL.: Praha 10 křížem krázem. Praha 2006.
- BRONCOVÁ/POLÁK 2018a online — Dagmar BRONCOVÁ / Milan POLÁK: Josef Herold (Vinohrady). In: Encyklopedie Prahy 2, publikováno 20. 7. 2018, aktualizace 25. 11. 2022, <<https://encyklopedie.praha2.cz/osobnost/573-josef-herold>> [vid. 2023-10-30].

- BRONCOVÁ/POLÁK 2018b online — Dagmar BRONCOVÁ / Milan POLÁK: Lumír a Píseň, Vyšehradské sady (Vyšehrad). In: Encyklopedie Prahy 2, publikováno 20. 7. 2018, aktualizace 25. 6. 2023, <<https://encyklopedie.praha2.cz/plastika/391-lumir-pisen-vysehradske-sady/x>> [vid. 2023-10-30].
- ČAHA 2015 online — Milan ČAHA: Památník bratřanců Veverkových v Rybitví a vynález, který vyvolal národnostní spor. In: Turistika, publikováno 30. 1. 2015, <<https://www.turistika.cz/mista/pamatnik-bratrancu-veverkowych-v-rybitvi-a-vynalez-ktery-vyvolal-narodnostni-spor/detail>> [vid. 2023-10-30].
- ČÁDA 2022 — viz *Prameny*
- ČÁMSKÝ 1910 — [Jaroslav] ČÁMSKÝ: Nové nábřeží na Smíchově (foto). Český svět 7, 1910–1911/7, 28. 10. 1910, [183].
- ČEPIČKÝ 2022 online — *sine* [Mirek ČEPIČKÝ]: Ateliér Petra Hájka zvítězil v soutěži na proměnu usedlosti Cibulka v dětský hospic. In: EARCH.cz, Nadace Rodiny Vlčkových, publikováno 3. 3. 2022, <<https://www.earch.cz/revue/clanek/atelier-petra-hajka-zvitezil-v-soutezi-na-promenu-usedlosti-cibulka-v-detsky-hospic>> [vid. 2023-10-30].
- ČERMÁK 1897 — BČk [B. ČERMÁK]: heslo Herold Josef. In: Ottův slovník naučný 11 (Hédypathie-hýždě). Praha 1897, 200–201.
- ČIHAŘ 2023 — Jaromír ČIHAŘ: Ve službách našich prvních prezidentů: a jiné vzpomínky. Praha 2023.
- ČORNEJOVÁ/RAK/VLNAS 1995 — Ivana ČORNEJOVÁ / Jiří RAK / Vít VLNAS: Ve stínu tvých křídel... Habsburkové v českých dějinách. Praha 1995.
- EZECHEL 2006 — viz *Prameny*
- HECKMANN 2020 — Irmhild HECKMANN: Die Prager Jahre des letzten Fürstbischofs von Passau, Leopold Leonhard von Thun-Hohenstein. ARX – Burgen und Schlösser in Bayern, Österreich und Südtirol 42, 2020/2, 23–34.
- HECKMANN 2022 — Irmhild HECKMANN: Exil ve vlasti : Pražské roky posledního pasovského knížete-biskupa Leopolda Leonharda z Thun-Hohensteinu. Staletá Praha 38, 2022/1, 122–155.
- HULÍKOVÁ 2017 — Veronika HULÍKOVÁ: Česká spořitelna, a. s. : (Občanská záložna ve Vršovcích). Drobný tisk Galerie ČS, [Praha] 2017.
- KAČER/KAČEROVÁ 2016 — viz *Prameny*
- KAŠPAR/SVOBODOVÁ/PRIX 2017 — Vojtěch KAŠPAR / Markéta SVOBODOVÁ / Dalibor PRIX: Vršovice (1922, Praha XIII, Praha 10, Praha 10). In: PRIX 2017, 2. sv., 1099–1105.
- KOMEDOVÁ 2009 — Šárka KOMEDOVÁ: Košířská usedlost Cibulka v době působení Leopolda Linhartu hraběte Thuna. Bakalářská práce, Praha 2009. Uloženo: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění.
- KROUPOVÁ 2002 — Jaroslava KROUPOVÁ: Městská část Praha 5 = Prague 5 = Der Stadtbezirk Prag 5. Praha 2002.
- KŘEČKOVÁ ET AL. 2020 — Jitka KŘEČKOVÁ ET AL.: Poutní areál P. Marie Vítězné : 400 let od bitvy na Bílé hoře. Katalog výstavy. Praha 2020.
- KŘÍŽOVÁ 2009 — Alexandra KŘÍŽOVÁ: Vršovický zámek (Rangherka). In: Slavné stavby Prahy 10. P. Krajčí (ed.), Praha 2009, 20–21.
- KURANDA 2009 — Miroslav KURANDA: Městská část Praha 9, Libeň – díl 1 : Podviní. Praha 2009.
- LAŠTOVKOVÁ 2001 — Barbora LAŠTOVKOVÁ: Pražské usedlosti. Praha 2001.
- LIPRT 2016 online — Pavel LIPRT: Socha Jana Nepomuckého (Vyšehrad). In: Hrady, publikováno 30. 5. 2016, <<https://www.hrady.cz/socha-sv-jana-nepomuckeho-praha-2-vysehrad/texty?tid=41014&pos=300>> [vid. 2023-10-30].
- LUKEŠ 1995 — Zdeněk LUKEŠ: heslo Klenka, Richard. In: Nová encyklopedie českého výtvarného umění 1 (A–M). A. Horová (ed.), Praha 1995, 203.
- LUKEŠ 2013 — Zdeněk LUKEŠ: Psí vycházky : Za moderní architekturou Prahy se Zdeňkem Lukešem 2 : Od Čechova mostu k Muzeu. Praha 2013.
- LUKEŠ 2018 online — Zdeněk LUKEŠ: Architektura: Podivuhodný Richard Klenka. In: Neviditelný pes, publikováno 18. 9. 2018, <https://neviditelnypes.lidovky.cz/architekt/architektura-podivuhodny-richard-klenka.A180916_220410_p_architekt_wag> [vid. 2023-10-30].
- MALÁ 2019 — Eva MALÁ: Život na Cibulkách. Praha 2019, 2. vydání.
- MEZIHORÁKOVÁ 2017 — Klára MEZIHORÁKOVÁ: Poutní kostel Panny Marie Vítězné na Bílé hoře s kaplí Božího hrobu. In: PRIX 2017, 1. sv., 381–389.
- NPÚ 2022 online — *sine*: Konference ke kulturnímu dědictví: Výzvy současné evropské památkové péče. In: Národní památkový ústav, publikováno 2022, <<https://www.npu.cz/cs/o-nas/projekty/temata/82981-konference-ke-kulturnimu-dedictvi-vyzvy-soucasne-evropske-pamatkove-pece>> [vid. 2023-12-29].
- PAVLÍČKOVÁ ET AL. 2022 — *sine* [Petra PAVLÍČKOVÁ, OSB, ET AL.]: Lev i orel. Drobný tisk k odhalení zrestaurovaného a doplněného reliéfu na vstupní bráně do areálu poutního kostela P. Marie Vítězné na Bílé hoře, [Praha] 2022.
- PETROVSKÝ 1986 — Vladimír PETROVSKÝ: Některá nová zjištění o plastikách na košířské Cibulce – Einige neue Feststellungen über die Plastiken in der „Cibulka“ in Prag-Košíře. Staletá Praha 16, 1986, 217–228.
- POLÁK 2021 online — Milan POLÁK: Antonín Popp: Busta Josefa Herolda (Vyšehrad). In: Encyklopedie Prahy 2, publikováno 12. 12. 2021, aktualizace 27. 6. 2023, <<https://encyklopedie.praha2.cz/node/2221>> [vid. 2023-10-30].

- POLÁK/BRONCOVÁ 2014 — Milan POLÁK / Dagmar BRONCOVÁ: Praha 10 známá neznámá. Praha 2014.
- POTŮČEK 2014 — Jakub POTŮČEK (ed.): Osobnosti a památky Prahy 10. Praha 2014.
- PRIX 2017 — Dalibor PRIX (ed.) ET AL.: Umělecké památky Prahy : Velká Praha (M–Ž). Díl 1 (Malešice – Újezd u Průhonice). Díl 2 (Veleslavín – Žižkov). Praha 2017, 2 svazky.
- PROCHÁZKOVÁ 1935 — Věra PROCHÁZKOVÁ: Kolčavka : Z kroniky šlechtického sídla. Světozor 35, 1935/39, 26. 9. 1935, 660.
- RYBAŘÍK 2018 — Václav RYBAŘÍK: Pražské sochy, pomníky a jiné kamenné památky : Minulost a současnost pražských kamenných soch, pomníků, sloupů, božích muk, obelisků, kandelábrů, kašen a fontán – Prager Statuen, Denkmäler und andere steinerne Andenken. Praha 2018.
- RYBAŘÍK V TISKU — Václav Rybařík: Palackého most v Praze a jeho sochařská výzdoba. Staletá Praha 40, 2024/1, v tisku.
- SLIMEJS 2011a online — SLIMEJS: Heroldovy sady. In: Wikipedie, založení hesla 7. 7. 2011, <https://cs.wikipedia.org/wiki/Heroldovy_sady> [aktualizováno 24. 9. 2023; vid. 2023-10-30].
- SLIMEJS 2011b online — SLIMEJS: Josef Herold. In: Wikipedie, založení hesla 8. 7. 2011, <https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Herold> [aktualizováno 23. 8. 2023; vid. 2023-10-30].
- SVOBODA/LUKEŠ 1990 — Jan SVOBODA / Zdeněk LUKEŠ: Centrum pražského Smíchova : Architektura a urbanismus na počátku 20. století. Umění a řemesla 1990/2, 24–32.
- SVOBODA/LUKEŠ/HAVLOVÁ 1997 — Jan E. SVOBODA / Zdeněk LUKEŠ / Ester HAVLOVÁ: Praha 1891–1918 : Kapitoly o architektuře velkoměsta. Praha 1997.
- SVOBODOVÁ/TISCHEROVÁ 2017 — Markéta SVOBODOVÁ / Jana TISCHEROVÁ: Heroldovy sady. In: PRIX 2017, 2. sv., 1151–1152.
- ŠINDELÁŘ 2020 online — Anatol Svahilec [Václav ŠINDELÁŘ]: Jiří Stibral. In: Wikipedie, založení hesla 17. 3. 2020, <https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_Stibral> [aktualizováno 21. 10. 2023; vid. 2023-10-30].
- ŠIROKÝ 2009 — viz *Prameny*
- ŠPLÍCHAL 1902 — Bedřich ŠPLÍCHAL: Paměti obce Vršovické u Prahy, vydané na oslavu povýšení obce této na město roku 1902. Praha 1902.
- TEIGE ET AL. 1921 — Josef TEIGE / Hanuš KUFFNER / Antonín HAJN / Miloslav HÝSEK / Zdeněk WIRTH: Na Bílé hoře. Praha 1921.
- TOMAN 1950 — Prokop TOMAN: heslo Popp, Antonín. In: Prokop Toman, Nový slovník československých výtvarných umělců II. : L–Ž. Praha 1950, 299-300, 3. vyd.
- TOMEŠ 1989 — Josef TOMEŠ: Libeňskou minulostí. Praha 1989.
- TRAUB 1933 — tr [Hugo TRAUB]: Herold Josef. In: Ottův slovník naučný nové doby II/2 (Gao–Isk). B. Němec (ed.), Praha 1933, 1096.
- VEVERKA/LUKEŠ 2005 — Přemysl VEVERKA / Zdeněk LUKEŠ: Secesní činžovní domy na Janáčkově nábřeží. In: Přemysl Veverka et al., Slavné stavby Prahy 5, Praha 2005, 98-101.
- VEVERKA/LUKEŠ 2006 online — P. V. / Z. L. [Přemysl VEVERKA / Zdeněk LUKEŠ]: Secesní činžovní domy na Janáčkově nábřeží. In: Slavné vily, FOIBOS, publikováno 12. 5. [2006], <<http://www.slavnevily.cz/stavby/-unesco/stavby-prahy-5/secesni-cinzovni-domy-na-janackove-nabrezi>> [vid. 2023-10-30].
- VLČEK 2012 — Pavel VLČEK (ed.) ET AL.: Umělecké památky Prahy : Velká Praha (A–L). Praha 2012.
- VLČEK/ZAHRADNÍK ET AL. 2023 — Pavel VLČEK / Pavel ZAHRADNÍK ET AL.: Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha 2023, 2. vydání.
- VOPLAKAL 2022 – *sine* [Karel VOPLAKAL] – Zpravodajství Břevnovana : Dne 29. května sestřičky – benediktinky z bělohorského kláštera [...]. Břevnovan 33, 2022/5-6, 3-4.
- VÝRUT 1998 — Karel VÝRUT: Čtení o Praze 10 : Kapitoly o stavebních památkách Vršovic, Strašnic, Vinohrad, Malešic a Záběhlic. Praha 1998.
- WIRTH 1921 — Zdeněk WIRTH: Klášter a poutní kostel na Bílé hoře. Praha 1921.
- ZAHRADNÍK/KOVAŘÍK 2021 — Pavel Zahradník / Viktor KOVAŘÍK: Sloup Nejsvětější Trojice na Malostranském náměstí v Praze, jeho vznik a opravy od 2. poloviny 18. do poloviny 20. století – Die Säule der Allerheiligsten Dreifaltigkeit auf dem Kleinseitner Ring in Prag, ihre Entstehung und Renovierungen seit der 2. Hälfte des 18. bis Mitte des 20. Jahrhunderts. Staletá Praha 37, 2021/1, 114–147.